

והנה כאשר הי' פה עמנו פעה"ק ת"ו הה"ג החרף מו"ה שלמה פרידמן שליט"א מנאוידוואר, הודיע לי שבארץ פולין היו הגאונים והצדיקים המפורסמים מתזקקים מאד להדר דוקא אחרי האתרוגים הללו של המושבות מהאגודה הנ"ל. אם הי' להם ידיעה בתוכן הענין, איך שהאתרוגים הג"ל של האגודה הם נשמרים בכשרותם, ואיך שמבלעדי שמירה עומדים בימינו הכל בחזקת מורכבים, ע"כ מצאתי לי לחובה להודיע דברי אמת הללו להדר"ג, ועוד לאיזה יחידים מגדולי הדור, במדינת הג"ל ביחוד, שרבו בה ב"ה והירים ומהדרים במצות לעשותן כמאמרן. כן ירבו, למען זכות את הרבים במצוה כשרה כדון, ואולי תצטרף לזה, ג"כ זכות התרבות גמיעות והתישבות אחב"י על אדמת הקודש ת"ו. אחתום בברכה ועתרת שלוי רב, כנפשו הקדושה ונפש הצעיר הנושא אל הדר"ג שלוי וברכת כהן הדיוט מארץ חיים.

הק' אברהם יצחק הכהן הנ"ל.

עט

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, י"ב תמוז תרס"ו.

לכבוד החכם הנכבד מוה"ר ניימירט ש"י, שלי וברכה.

מכתבו הנכבד הגיעני, ומאד שמחתי לראות, כי בחר בספר המעסיק את הלב והרגש בעמקי התורה והעבודה, ומאד חפצתי להגיה אור כפי מיעוט יכלתי על כל שאלותיו בהרחבה, אבל אני טרוד גדול כעת, ומוכרח אני להשיב, בקיצור נמרץ, רק הלכות פסוקות, כפי המבורר בלבבי בקצרה.

כלל גדול אומר לכבודו, שהשקפה היותר מאירה בעיניי אמונות ודעות, כמו בכל ענינים נשגבים, היא לצאת מהחוג הצר, שבו נמצאים שיטות מחולקות. הצורות זו את זו ומבטלות אלו את אלו, ולבא עד מרום הפסגה, שמשם נשקפות כל הדעות בשרשן, איך שכולן עולות למקום אחד, ורק שינוי תנאים בארזות החיים ובמצב הנפשות הוא המחלק ביניהן, והחוקר המיושב, המשתמש בשכל ישר, מצורף לרגש בהיר ונכון, ידע איך להוקיר כל דבר בערכו, ואיך לשלב כל הדעות במצב כזה, שכל אחת תשלים את החסרון שיש בתורתה, אפילו במקום שהן נראות כחולקות זו על זו. זאת היא ההשקפה העליונה, הנובעת מההכרה האלקית האמתית, "הכולל הכל וכללם יחד" וצריך בזהירות לחלק בין הצעה כוללת זאת, שהיא יודעת להעמיק אל חקר כל אחת מהדעות, ולהוקיר כל רגש כפי עומק שיווי, ובין הסבלנות הקרה, הבאה מתוך מה שאין העולם הרוחני תופס מקום בנפש; זאת האחרונה מוכרחת היא לסגת אחור מפני האורה וברק החיים, והראשונה תגדל ותפרח תמיד במעלה יותר גדולה. עד אשר תמלא הארץ דעה את ד', שאז "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדש", ועם מילוי העושר המדעי והרחבת כל שיטה לפרטיה יהיה גדול כח השלום המקורי המאגד את כולם.

ונשוב עתה אל התענית. אנו רואים בעינינו, שהעולם כולו, ביחוד עולם החיים, הוא משתכלל, לא ע"י חיבורי כחות מצומצמים שכ"א ואחר פועל על גבולו, כ"א ע"י התחברות של כחות, שכ"א שואף להתרחב יותר מגבולו, וחברו

ג"כ שואף כן, וכשהם פוגשים זה בזה דוחק כ"א את חברו ועוצרו, וע"י התגוששות כאלה מתהווה חזיון החיים. זה נוהג בין בטבע החמרי, בין אפילו בטבע השכלי והמוסרי. וזהו אור זיו חסד החיים, המתמלאים תמיד ממקור אין-סוף בכל צדדיהם, עד שהם מסבבים חיים, בין בהתגברם והתפרצם, בין בהדחקם והעצרם. ועפ"ז הכחות הגופניים של האדם הם צריכים להיות כריאים ומלאים, לא רק ע"פ אותה המדה שהגבלה המוסרית דורשת אותם, כ"א במדה יותר חזקה מזה. כן צריך להיות כשהעולם הוא כתיקונו. אותו המותר של ההתגברות הגופנית, באופן הגון צריך הוא להיות הולך ע"י איזה עמל המכשיר את המוסר העליון, והו עמל התורה והמצות, שכדי להעמיק את רישומם, ולקבע את ערכם חזק בחיים, יש להם דוקא דברים העוצרים בעדם, בין מצד החברה, בין מצד הרעיון האנושי טרם שנתבכר יפה, ובזה הוא משלים את תעודתו. האדם לא נברא ג"כ באופן כזה שלא יחטא כלו, כ"א שיוזהר מן החטא, ואם ישגה ויחטא ישוב. התשובה בעצמה היא ג"כ התעוררות-חיים נפלאה, בכללות המציאות, ההתעסקות של ההריסה שלצורך בנין גם היא בנין תקרא. ע"כ מובן הדבר, שאדם שכחתינו הם מלאים יותר מכל הצורך לפעולה, יותר מהנדרש לו להרגשת החיים הישרים ולעבודה נדרשת, עד שגם עמל הדרישה והעיון לא יספיקו להעמיד את הכחות על מדתם הראויה, לאיש הזה התענית היא חובה קדושה, נדרשת לו ע"פ רוב לפי תכונת מצבו החומרי ג"כ, וק"ו לפי מצבו המוסרי. רק הנטיה הפראית של הזלילה תסבול מעט מזה, וזה יוסיף עוד ליות חן על המבוקש של התענית. אבל כל חלקי הגוף והגפש יוסיפו בזה ערך ויופי, וגם אמץ מסודר. וזהי התענית המפוארת בפי חכמי תורה. ממילא מובן, שבזמן שהעולם לקוי והכחות הנם מחוסרים, ע"י קלקולי המנהגים של התרבות הפגומה, עד שלא די שלא נמצא באדם שפע כח יותר על הנדרש לעבודת מעשה ועבודת עיון, כ"א עוד חסר לו הרבה מההכרה, או תהי' התענית לחטא ולא למצוה. תעניות הצבור, שאנו מחויקים לזכרון החרכו, יש בהן ג"כ ממין זה. חסרון העבודה הלאומית, שאוכלת הרבה בחיי אומה סדורה, גורם שכחות מיותרים יקבצו באומה בכללה, והתיקון המוסרי הנובע מהם הוא להריקם ע"י תענית, שנועדה ג"כ לזכרון, שהשמוש בכחות המיותרים לרעה גרם לאבד את אשרנו הכללי, "חזיה תף וחליל וגו' ואת פועל ד' לא יביטו" וגו'.

החלומות. מהשקפה בהירה של דעת אלקים, אנו באים להחליט, שהעולם הפנימי שלנו הוא מונהג בסדרים לא פחות מכוונים ומדויקים מהעולם החיצוני, ע"כ א"א שהמצב של החלום, שהוא חלק הגון מהחיים, לא יהי' מקושר בקשר חשוב עם כללות החיים, החמריים והמוסריים. וכאשר ע"פ רוב א"א לאדם להכיר אל נכון מצבו הפנימי, יחושו הנאמן אל המושגים האלקיים, שהמה יסוד האושר והמוסר, נטייתו אל האשר והטוב מצד עצמם, לא מצד שום סבה חיצונית הפועלת עליו, ולפ"ז ערך כחותיו הענין שמושם וצרכם. הכרעה פנימית כזאת מתבחנת יותר בדרך אינסטינקטיבי, שלא רק השכל יבחין אותה, כ"א ביותר כח המדמה החפשי, שבצירוף הבחנה שכלית מעמידים את הדברים על מכוונם, ומבררים את הרשמים הנובעים מתוך התוכן היותר פנימי של ההכרה העצמית, שהם היותר ראויים לסמוך עליהם כיושר לבב, שזהו התוכן של הבחנת החלומות ורגשי הנפש קפנימיים בכלל.